

Sopimus vuoden 2017 työeläkeuudistuksesta

1. Johdanto

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat tehneet tämän sopimuksen mukaisen ratkaisun seuraavaksi työeläkeuudistukseksi. Neuvottelut ovat perustuneet pääministeri Jyrki Kataisen ja pääministeri Alexander Stubbin hallitusten ohjelmiin, 22.3.2012 tehtyyn työurasopimukseen, 30.8.2013 solmittuun työllisyys- ja kasvusopimukseen sekä työmarkkinakeskusjärjestöjen maan hallitukselle 19.3.2014 toimittamaan kannanottoon.

Järjestöt ovat yhtä mieltä siitä, että ratkaisun mukaisilla muutoksilla saavutetaan työeläkeuudistukselle asetetut yhteiset tavoitteet. Muutoksilla varaudutaan elinajan odotteen kasvuun. Eläkkeelle siirtymisiän odote nousee vähintään 62,4 ikävuoteen vuoteen 2025 mennessä. Uudistus pienentää julkisen talouden kestävyysvajetta runsaan prosenttiyksikön (1,1) ja edistää työllisyyttä sekä turvaa työeläkkeiden rahoituksen, riittävät eläkkeet sekä sukupolvien ja sukupuolten välisen tasapuolisuuden. Uudistus sisältää myös työssä jatkamista ja jaksamista edistäviä kehittämistoimia. Muutosten vaikutukset on arvioitu Eläketurvakeskuksessa ja valtiovarainministeriössä. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on osallistunut ratkaisun valmisteluun.

Tämän sopimuksen mukainen ratkaisu on työmarkkinoiden keskusjärjestöjen ehdotus valtiovallalle seuraavaksi eläkeuudistukseksi, jonka mukaisesti tarvittavat säädösmuutokset toteutetaan. Lainmuutosehdotukset, mukaan lukien työssä jatkamista ja jaksamista tukevat kehittämistoimet, tulee valmistella vakiintuneen tavan mukaisesti kolmikantaisesti. Lainvalmistelun lähtökohtana on, ettei tässä yhteydessä valmistella muita tähän ratkaisuun liittymättömiä muutoksia.

2. Etuusmuutokset

2.1. Eläkkeen kertyminen

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa eläkkeen perusteena olevista tuloista 17 ikävuodesta vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajaan saakka. Karttuma eläkkeen aikana tehdystä työstä on 1,5 prosenttia vuodessa.

Edellisestä poiketen 31.12.2025 saakka ikävälillä 53-62 vuotta eläkkeen perustana olevista tuloista karttuu eläkettä 1,7 prosenttia vuodessa (siirtymäkauden korotettu karttuma).

Siirtymäkauden korotettua karttumaa saavan työntekijän eläkemaksu on 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin työntekijän eläkemaksu muutoin.

Työntekijän työeläkevakuutusmaksun vähentäminen eläkkeen perusteena olevasta työansioista lakkaa. Tällä ei ole vaikutusta muun sosiaalivakuutuksen etuuksien määräytymiseen.

Jos työntekijä ei käytä oikeuttaan vanhuuseläkkeeseen, karttunutta eläkettä tarkistetaan 0,4 prosentin lykkäyskorotuksella jokaista lykkäyskuukautta kohti.

Työkyvyttömyyseläkkeen tuleva aika ulotetaan vanhuuseläkeiän alarajaan. Tuleva aika lasketaan eläketapahtumavuonna työntekijän ikää lähimmän ikäluokan vahvistetun vanhuuseläkeiän alarajan perusteella. Tulevan ajan karttuma on 1,5 prosenttia vuodessa.

2.2. Työuraeläke

Työkyvyttömyyseläkettä täydennetään pitkän työuran tehneille 63 vuotta täyttäneille tarkoitetulla työuraeläkkeellä. Tätä koskeva säännös kirjoitetaan omaksi pykäläkseen työeläkelakeihin. Sen yksityiskohdat ratkaistaan lainvalmistelussa seuraavien linjausten mukaisesti:

- Saantiedellytykset ovat nykyistä 60 vuotta täyttäneiden työkyvyttömyyseläkkeen vaatimuksia lievemmat.
- Pitkällä työuralla tarkoitetaan vähintään 38 vuoden työeläkevakuutettua työuraa, jota on tehty vähäisin poikkeuksin rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä. Tällaiseen työuraan katsotaan kuuluvan äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahauden enintään 3 vuoden ajalta. Työuran pituusedellytyksen täyttyminen ratkaistaan työeläkerekisterissä olevien tietojen sekä eläkkeen hakijan toimittamien luotettavien selvitysten perustella.
- Työntekijän työsuhteen päättymisen ja eläkkeen hakemisen välinen aika on enimmillään 1 vuosi.
- Hakijan omien selvitysten lisäksi hakemukseen tulee liittää työterveyshuollon lausunto nykyisen ja mahdollisuuksien mukaan myös aikaisemman työn rasittavuudesta ja työkykyvaatimuksesta sekä hakijan mahdollisuuksista jatkaa työssä (etenkin työn fyysinen ja psykososiaalisen kuormittavuus verrattuna hakijan työkykyyn).
- Eläkkeen taso on työkyvyttömyyseläke ilman tulevan ajan osuutta.
- Eläkkeeseen sovelletaan samoja alkamis-, keskeyttämis- ja tarkistamis-, lakkauttamis- ja päättymissäännöksiä kuin työkyvyttömyyseläkkeeseen sovelletaan. Työuraeläkkeestä voidaan antaa ennakkopäätös.
- Työuraeläkkeen toteuttamisessa otetaan huomioon tämän sopimuksen johdanto-osan tavoitteet.

2.3. Osittainen varhennettu vanhuuseläke

Osa-aikaeläke korvataan osittaisella varhennetulla vanhuuseläkkeellä, johon työntekijällä on oikeus 61 ikävuoden täyttämisen jälkeen siihen saakka, kun työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle. Osittainen varhennettu vanhuuseläke on 25 tai 50 prosenttia eläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä, jota on tarkistettu elinaikakertoimella. Tätä eläkettä tarkistetaan varhennusvähennyksellä, jonka suuruus on 0,4 prosenttia jokaista kuukautta kohti, jona tätä eläkettä maksetaan ennen vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttymistä. Osa-aikatyötä koskevasta vaatimuksesta luovutaan ja eläkkeeseen ei liity palkka- eikä työaikaseurantaa.

Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alaikäraja nostetaan 62 ikävuoteen vuoden 2025 alusta.

Muissa sosiaalietuuksissa korvataan lähtökohtaisesti sitä ansionmenetystä, joka aiheutuu siinä työssä tai sen työn loputtua, jota työntekijä on tehnyt osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen suhde muuhun sosiaalivakuutukseen selvitetään tarkemmin jatkovalmistelussa. On tarkoituksenmukaista, että joissain tilanteissa etuus on mahdollista lakkauttaa. Mikäli osittainen varhennettu vanhuuseläke lakkautetaan, määräytyy työttömyyspäiväraha osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtymistä edeltävän työn ansioiden perusteella.

2.4. Vanhuuseläke ja eräät siihen liittyvät asiat

Vanhuuseläkkeen alaikärajaa nostetaan 1.1.2017 alkaen vuonna 1955 syntyneistä alkaen 3 kuukautta jokaista syntymävuosiluokkaa kohti, kunnes vanhuuseläkkeen alaikäraja on 65 vuotta.

Vakuuttamisvelvollisuuden ja vanhuuseläkkeen yläikäraja kytketään vanhuuseläkkeen alaikärajaan siten, että näiden ikärajojen ero säilyy 5 vuotena. Työsopimuslain mukaista eroamisikään nostetaan vastaavasti. Nämä ikärajat tarkistetaan kuitenkin täysinä vuosina. Sen jälkeen kun vanhuuseläkkeen alaikäraja on 65 vuotta, näiden yläikärajojen muutokset ratkaistaan erikseen samassa yhteydessä kuin alaikärajojen muutokset.

Kun vanhuuseläkeikä on 65 vuotta, elinaikakerrointa lievennetään siten, että siinä huomioidaan eläkeikärajojen muutokset. Elinaikakertoimen lievennys koskee sekä vanhuus- että työkyvyttömyyseläkkeitä ja elinaikakerroin ulotetaan myös työkyvyttömyyseläkkeen tulevaan aikaan. Vanhuuseläkkeen osalta kunkin ikäluokan elinaikaluku lasketaan iässä, joka alittaa 1 vuodella alimman vanhuuseläkeiän. Työkyvyttömyyseläkkeisiin sovelletaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuoden elinaikakerrointa.

Jatkovalmistelussa varmistetaan, että elinaikakerroin ulotetaan tulevaan aikaan tasaisesti ilman, että se aiheuttaa epätarkoituksenmukaisia vaikutuksia myönnettävien työkyvyttömyyseläkkeiden tasossa.

Sopeutuminen elinajan pitenemiseen vuoden 2025 jälkeen toteutetaan liitteen 1 mukaisesti.

Otetaan käyttöön tavoite-eläkeikä, joka kirjataan lakiin. Työntekijälle annetaan työeläkeotteella 5 vuotta ennen vanhuuseläkeiän alarajaa arvio elinaikakertomesta ja sen vaikutuksen kompensoivasta työn tekemisen jatkamisesta (tavoite-eläkeikä) ja arvio eläkemenetyksestä alimmassa vanhuuseläkeiässä.

2.5. Perhe-eläkeselvitys

Toteutetaan vuoden 2016 loppuun mennessä kolmikantainen selvitystyö lakisäänteisen perhe-eläketurvan kehittämis- ja ajanmukaistamisvaihtoehdoista. Selvitystyössä hyödynnetään Eläketurvakeskuksen perhe-eläkettä koskevia tutkimusraportteja. Mahdollisista muutoksista perhe-eläketurvaan neuvotellaan ja päätetään selvitystyön valmistuttua.

2.6. Jatkovalmistelu

Edellä todetut etuusmuutokset koskevat kaikkia työeläkelakeja ja ne tulevat voimaan 1.1.2017 ellei toisin todeta. Ikärajojen määräytymiset toteutetaan teknisesti samalla tavalla kuin voimassa olevassa lainsäädännössä on säädetty.

Eläkeiän korotus koskee julkisen sektorin eläkejärjestelmiä siltä osin, kun henkilöiden oikeus vanhuuseläkkeeseen määräytyy tällä hetkellä voimassa olevien yleisen, joustavaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavien (63–68 vuoden) säännösten mukaan. Jatkovalmistelun yhteydessä STM arvioi erikseen julkisen sektorin työntekijien (KT, VTML, KiT) ja pääsopijajärjestöjen kanssa sitä, miten sopimusyhteen sovitetaan julkisen sektorin eläkejärjestelmien erityispiirteisiin.

Tämän sopimuksen vaikutukset muihin eläkejärjestelmiin arvioidaan erikseen kolmikantaisesti.

Järjestöt ovat yhtä mieltä siitä, että lainvalmistelussa mahdollisesti esiin nousevat epäkohdat ratkaistaan tämän sopimuksen pohjalta. Jatkovalmistelussa varmistetaan myös, ettei vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen tasoihin liity tämän sopimuksen tavoitteiden kannalta epätarkoituksenmukaisia vaikutuksia.

Neuvottelutulos on auki niin kauan, kunnes saadaan ETK:n ja VM:n laskelmat tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi.

3. Työeläkkeiden rahoitus ja erät muut kysymykset

3.1. Työeläkemaksun taso

TyEL-maksu on 24,4 prosenttia TyEL-palkoista vuonna 2016. Vuoden 2016 perittävä TyEL-maksu on kuitenkin 24,0 prosenttia TyEL-palkoista, kun maksua oikaistaan tasoitusmäärän tason mitoittamiseksi tilapäisesti maksunalennuksella, jonka suuruus on 0,4 prosenttia TyEL-palkoista. Maksunalennus kohdistetaan työntekijöille ja pienille työnantajille 50/50-säännön mukaisesti, mutta kuitenkin siten, ettei suurten työnantajien maksurasitus nouse.

Perittävä TyEL-maksu on 24,4 prosenttia TyEL-palkoista vuosina 2017-2019. EMU-puskuria on kuitenkin mahdollista käyttää maksun säätelyyn erikseen tehtävillä päätöksillä. Korotukset jakautuvat puoliksi työnantajan ja palkansaajan maksun kesken.

Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin arvioiden mukaan tämä maksutaso on riittävä eläkkeiden rahoitukseen myös vuoden 2019 jälkeen. Asiaa arvioidaan uudelleen viimeistään vuoden 2020 TyEL-maksuneuvotteluissa.

Osapuolten tavoitteena on tasainen ja tarkoituksenmukainen maksukehitys sekä etuuksien ja niiden rahoituksen turvaaminen myös pitkällä aikavälillä.

Muiden työeläkelakien mukaisista eläkemaksuista päätetään erikseen.

Seuraavat muutokset koskevat vain TyEL:n tarkoittamaa eläkejärjestelmää:

3.2. Tasoitusmäärä, tasausvastuu ja EMU-puskuri

Tasoitusmäärä yhdistetään vuoden 2017 alussa toimintapääoman kanssa yhdeksi puskuriksi, jolla varaudutaan vakuutus- ja sijoitusliikkeiden tuloksen heilahteluihin.

Tasausvastuun alaraja tarkistetaan 20 prosenttiin seuraavan vuoden tasauseläkemenosta vuoden 2017 alusta.

Tasausvastuun alarajan ylittävää osaa voidaan käyttää muun muassa eläkevas-tuiden täydentämiseen, vanhuuseläkkeiden lisärahastointiin ja väestökehityksettä aiheutuvaan eläkemenoon varautumiseen.

Tasausvastuuseen sisältyy myös EMU-puskuri, jonka varoja voidaan käyttää Ty-EL-maksun säätelyyn tilanteissa, joissa Suomen talous ja työllisyys ovat kilpaili-jamaihin verrattuna tai muutoin merkittävässä ongelmissa. Vuonna 1997 solmi-

tun EMU-puskurisopimuksen liitteessä on arvioitu, että riittävä puskuri normaaleja suhdannevaihteluja ajatellen olisi noin 2,5 prosenttia palkkasummasta.

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että EMU-puskuria voidaan käyttää TyEL-maksun säätelyyn enintään 0,8 prosenttia palkkasummasta vuodessa.

Neuvottelut EMU-puskurin käytöstä edellyttävät työmarkkinoiden keskusjärjestöjen yksimielistä arviota suhdannetilanteesta. EMU-puskurin käyttö ei saa vaarantaa työeläketurvan rahoituksen kestävyyttä. EMU-puskurin käytön vaikutus siihen on arvioitava ennen kuin päätös käytöstä tehdään. On myös arvioitava, millaisia muita toimenpiteitä tarvitaan työllisyystilanteen parantamiseksi.

Jos osapuolet päättävät käyttää EMU-puskurin varoja TyEL-maksun säätelyyn, sovitaan samalla millä aikavälillä työllisyys- ja taloustilanteen parantuessa TyEL-maksu mitoitetaan normaalia maksutasoa korkeammalle tasolle, jolla käytetty määrä varoja suhteessa palkkasumman kerätään takaisin EMU-puskuriin.

Näillä periaatteilla täydennetään työmarkkinakeskusjärjestöjen vuonna 1997 solmimaa EMU-puskurisopimusta. Liitteessä 2 on kuvattu menettelytapa, jolla suhdannetilannetta arvioidaan.

3.3. Vanhuuseläkerahastointi

Vanhuuseläkemaksua rahastoidaan 1.1.2017 alkaen 0,4 prosentin karttumaa vastaavasti ikävälillä 18-68 kaikista TyEL-ansioista siihen asti, kun työntekijä siirtyy TyEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle ensimmäistä kertaa.

Vanhuuseläkerahastointia täydennetään tasausvastuusta iv2-korotuksina vuonna 2017. Täydennyksen määrä on 0,4 prosenttia TyEL-palkoista.

Vanhuuseläkerahastointia täydennetään myös vuonna 2018. Tasausvastuusta tehtävän täydennyksen määrä on 1,5 prosenttia TyEL-palkoista, ellei jäljempänä mainitussa jatkovalmistelussa muuta sovita. Kohdennus toteutetaan jäljempänä mainitun jatkovalmistelun periaatteiden mukaisesti.

Jatkovalmistelussa selvitetään ja sovitaan, miten rahastotäydennykset tulee tehdä, jotta turvataan pitkän aikavälin työeläkkeiden rahoitusta sekä tasaista ja tarkoituksenmukaista maksukehitystä. Jatkovalmistelu koskee sekä osaketuotto-sidonnaisesta lisävakuutusvastuusta tehtäviä rahastotäydennyksiä että muita iv-täydennyksiä. Jatkovalmistelu tulee olla valmis 31.5.2015 mennessä. Rahastotäydennykset toteutetaan tältä pohjalta 31.12.2016 alkaen.

Edellä mainittujen täydennysten lisäksi tasausvastuusta tehdään samoin periaattein lisärahoitusta ajanjaksolla 2021-2025. Rahastotäydennysten määrästä päätetään vuotuisissa maksuneuvotteluissa.

3.4. Osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu ja kuolevuusperustetäydennys

Osaketuottosidonnainen osuus tuottovaatimuksesta nostetaan 20 prosenttiin vastuuvälästä 1.1.2017 alkaen. Osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun ylärajaksi asetetaan 1 prosentti ja alarajaksi -20 prosenttia vastuuvälästä. Yksittäisen eläkelaitoksen sijoitusten osakepainolle asetetaan 60 prosentin enimmäisraja kaikista sijoituksista. Nämä muutokset tulevat voimaan 31.12.2016. Muutokset osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun rajoihin toteutetaan, ellei jatkovalmistelussa perustelluista syistä päädytä muuhun ratkaisuun.

Uusi kuolevuusperuste otetaan käyttöön 31.12.2016 Telan Laskuperusteasiain neuvottelukunnan 14.8.2014 ehdottaman mallin mukaisesti. Perustetäydennys tehdään 31.12.2016 seuraavasti: tasoitusmäärästä 0,5 prosenttia TyEL-palkoista, osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun rajojen muuttamisen seurauksena vapautuvista varoista ja vuoden 2016 iv1-korotuksista. Mikäli taloustilanteen johdosta osaketuottosidonnaisessa lisävakuutusvastuussa ei ole riittäviä varoja, käytetään seuraavien vuosien iv1-korotuksia.

3.5. Muut rahoituskysymykset

Toteutetaan kuntaeläkkeiden rahoitus selvityksessä (Jukka Ahtela) todetut selvitykset kolmikantaisesti.

Potilasvahinkolain sekä liikennevakuutuslain säännösten perusteella määrätyt ansionmenetykskorvaukset muutetaan ensisijaisiksi työeläkkeisiin nähden. Muutos koskee niitä vakuutustapahtumia, jotka sattuvat 1.1.2017 tai sen jälkeen.

Työkyvyttömyyseläkkeiden maksuluokkamallia tarkistetaan siten, että työkyvyttömyyseläkkeet, jotka on myönnetty työntekijöille, joille tarjotaan julkisia työvoimapalveluja ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksessa, eivät vaikuta maksuluokkaan. Työuraeläkkeet eivät vaikuta maksuluokan määräytymiseen.

Laaditaan STM:n johdolla kolmikantaisesti selvitys työnantajan kannusteista työssä jatkamisen edistämiseen sekä julkisen ja yksityisen sektorin kannustejärjestelmien yhdenmukaistamisesta. Tavoitteena on tukea osatyökykyisten työssä jatkamista. Selvityksen osana arvioidaan mahdollisuudet luoda kannusteet maksuluokkamallin ulkopuolella oleville työnantajille sekä mahdollisuudet poistaa yksinomaan vapaa-ajalla sattuvien tapaturmien aiheuttamien vammojen perusteella myönnettävien työkyvyttömyyseläkkeiden vaikutus maksuluokkaan vai-

kuttavista eläkkeistä. Tarvittavat muutokset toteutetaan selvityksen pohjalta vuoden 2015 aikana.

4. Muutosturva

Työttömyyspäiväraha määritetään 58 vuotta täyttäneille uudelleen työllistyville vanhan palkan perusteella, jos uusi palkka on vanhaa palkkaa pienempi. Muutos saatetaan voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 1.7.2015.

Ikääntyneille otetaan käyttöön pitkäkestoinen palkkatuki. Aktiivisen työvoimapolitiikan riittävät resurssit turvataan.

Työ- ja elinkeinoministeriön muutosturvan kehittämis- ja ohjaustyöryhmässä tulee arvioida muutosturvan kehittämistarpeita erityisesti irtisanottujen työntekijöiden mahdollisimman nopean ja tehokkaan työllistymisen näkökulmasta. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään ikääntyneiden työttömien työllistymiseen ja uuteen ammattiin kouluttautumisen tukemiseen. Työryhmän määräaika on 31.12.2014.

5. Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja lyhennetty työaika

Jos työntekijä siirtyäkseen osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle haluaa tehdä säännöllistä työaika lyhyemmän ajan työtä, työnantajan on ensisijaisesti järjestettävä työt niin, että työntekijä voi tehdä osa-aikatyötä. Työajan lyhentäminen perustuu työnantajan ja työntekijän sopimukseen, jossa otetaan huomioon työntekijän tarpeet sekä tuotanto- ja palvelutoiminta. Muutos tehdään työaikalain 15 §:n 3 momenttiin ja tulee voimaan 1.1.2017.

6. Työeläkeuudistusta tukevat muut kehittämistoimet

Työeläkeuudistuksen tavoitteiden saavuttamista tuetaan liitteen 3 mukaisilla kuntoutuksen tehostamiseen ja sairauspoissaolojen vähentämiseen liittyvillä toiminnoilla. Nämä toimet toteutetaan mahdollisimman nopealla aikataululla.

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt arvioivat 31.5.2019 loppuun mennessä lisäpäiväoikeutta koskevien muutosten vaikutuksia työntekijän työmarkkina-asemaan sekä erityisesti sitä, miten työurasopimuksessa (22.3.2012) sovittu 60 vuotta täyttäneiden irtisanottujen oikeus työssäoloehdon täyttävään tukityöhön ja muihin aktiivitoimiin on käytännössä toiminut. Arvioinnin perusteella päätetään vielä tarvittavista lisätoimista, joilla varmistetaan, että muutokset toimivat käytännössä tarkoitetulla tavalla. Mikäli osapuolet toteavat, että työurasopimuksessa sovi-

tut toimet vaikuttavat tarkoitetulla tavalla, lisäpäiväoikeuden alaikäraja nostetaan vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä yhdellä vuodella 62 vuoteen.

Työterveyshuollolla on suuri merkitys työurien pidentämisessä. EK, SAK, STTK ja Akava toteavat, että työterveyshuollon rahoitus tulee säilyttää nykyisellään.

Helsingissä 26.9.2014

ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITO EK

KIRKON TYÖMARKKINALAITOS

KUNNALLINEN TYÖMARKKINALAITOS KT

SUOMEN AMMATTILIITTYJEN KESKUSJÄRJESTÖ SAK ry

TOIMIHENKILÖKESKUSJÄRJESTÖ STTK ry

VALTION TYÖMARKKINALAITOS

SOPEUTUMINEN ELINAJAN PIDENTYMISEEN

Tavoite

Tämän sopimuksen osapuolten tarkoituksena on, että vuoden 2025 jälkeen eläkeajan ja työssäoloajan suhde säilyy sellaisena, että se turvaa eläketurvan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden, taloudellinen huoltosuhte säilyy kestäväällä tasolla ja samalla talouspolitiikan uskottavuus säilyy. Nykyisin työeläkejärjestelmää sopeutetaan elinaikojen pidentymiseen elinaikakertoimella. Tämä voi joutaa eläketasojen heikkenemiseen, mikäli työurat eivät pitene.

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt pitävät tarpeellisena, että eläkeajan ja työssäoloajan välinen suhde otetaan muutoinkin huomioon työeläkejärjestelmän kehittämisessä vuoden 2025 jälkeen. Riittävän hyvänä pysyvän taloudellisen huoltosuhteen turvin voidaan varmimmin turvata eläkkeiden riittävää tasoa, hillitä eläkemaksujen nousupainetta, vahvistaa sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja varmistaa osaltaan julkisten palveluiden rahoitusta sekä julkisen talouden kestävyttä. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että työssäoloajan ja eläkeajan välinen suhde on pidettävä vähintään nykyisellä tasolla.

Työurien kehityksen arviointi

Eläkeajan ja työssäoloajan suhteen säilyttämiseksi tarkastellaan säännöllisesti työssäoloaikaan vaikuttavia tekijöitä ja työeläkejärjestelmän taloudellista ja sosiaalista kestävyttä. Tavoitteena on työurien pidentäminen, riittävä eläkkeiden taso, rahoituksen kestävyys sekä sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus.

Näiden tavoitteiden saavuttamista mitataan muun muassa 18-vuotiaan työvoimaan kuulumisajan odotteen 5 vuoden keskiarvon ja 18-vuotiaan elinajanodotteen 5 vuoden keskiarvon välisen suhteen (työurasuhde) kehityksellä. Työurasuhteen kehitystä seurataan kolmikantaisesti sosiaali- ja terveysministeriön johdolla 5 vuoden välein. Tässä yhteydessä arvioidaan myös eri tekijöiden vaikutusta työurasuhteen kehitykseen. Tavoitteena on, että työurasuhde säilyy vähintään vuoden 2025 tasolla.

Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa eläkkeellesiirtymisiän kehitys, elinaikakertoimen ja jäljempänä todettavan ikärajojen tarkistussäännön toimivuus, väestöryhmien väliset sosioekonomiset erot, sukupuolten väliset erot, työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus, terveiden elinvuosien kehitys, työurien pituus ja siihen eri työuran vaiheissa vaikuttavat tekijät, työllisyys- ja työttömyysaste ikäryhmittäin sekä eläkkeiden korvausaste ja suhde keskiansioihin.

Nämä tarkastelun periaatteet kirjataan lakiin. Tarkastelu toteutetaan ensimmäisen kerran vuonna 2027. Arvioinnin pohjatyö, kuten erilaisten selvitykset ja tutkimukset, tehdään hyvissä ajoin.

Arvioinnin perusteella tehtävät toimenpiteet

Arvioinnin perusteella päätetään kolmikantaisesti tarvittavista toimenpiteistä työssäolon edistämiseksi sekä työeläkejärjestelmän taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden varmistamiseksi. Tarvittavat toimenpiteet voivat olla myös säädösmuutoksia.

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että vanhuuseläkeiän ikärajiin ei jäljempänä olevan ikärajojen tarkistussäännön perusteella tehdä muutoksia, mikäli työura-suhde on pysynyt vähintään tavoitetasolla. Tästä periaatteesta voidaan poiketa, mikäli arvioinnissa havaittujen poikkeuksellisten tekijöiden vaikutuksesta työ-urasuhde antaa puutteellisen kuvan kokonaistyöpanoksen ja työssäoloajan kehityksestä tai mikäli eläkejärjestelmän kestävyuden turvaaminen sitä edellyttää. Tämän perusteella osapuolet tekevät hallitukselle ehdotuksen tarkistussäännön soveltamatta jättämisestä ja muista tarpeellisina pitämistään säädösmuutoksista.

Ikärajojen tarkistussääntö

Eläkeajan ja työssäoloajan suhteen säilyttämiseksi lakiin lisätään uusi säännös, jolla tähdätään eläkeajan ja työssäoloajan väliseen suhteen pitämiseen vähintään samana kuin se on vuonna 2025 (ikärajojen tarkistussääntö). Tämä toteutetaan muuttamalla vanhuuseläkkeen, osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja työuraeläkkeen alaikärajoja siten, että työssäoloajan (ikäväli 18 vuodesta alimpaan vanhuuseläkeikään) ja eläkkeellä oloajan (elinajan odote alimmassa vanhuuseläkeiässä) suhde säilyy ennallaan. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vahvistaa asetuksella tarkistussäännön mukaiset ikärajatarkistukset. Tarkistukset toteutetaan täysinä kuukausina enintään 2 kuukaudella vuodessa. Ensimmäisen kerran tarkistus tehdään vuonna 2030.

SUHDANNETILANTEEN ARVIOINTI EMU-PUSKURIN KÄYTTÖÄ KOSKEVIA NEUVOTTELUJA VARTEN

1. Käytön periaatteet

- Tasausvastuun alarajan ylittävää osaa voidaan käyttää mm. suhdannetilanteen niin vaa- tiessa, eläkevastuiden täydennykseen, vanhuuseläkkeiden lisärahoitointiin tai väestökehi- tyksen aiheuttamaan maksun puskurointitarpeeseen
- Tasausvastuuta voidaan käyttää alentamaan TyEL-maksua tai pitämään se ennallaan, jos suhdannetilanne on heikko ja sen arvioidaan jatkuvan heikkona myös seuraavan vuoden ajan.
- Tilanteita, joissa tasausvastuun käyttö suhdanteiden puskurointiin on selvästi perusteltua, ovat esimerkiksi Suomea koskeva radikaali kilpailukykyongelma tai merkittävä taloushäi- riö
- Suhdannetilanteesta tehdään asiantuntija-arvio yhden työmarkkinakeskusjärjestön sitä pyytäessä

2. Suhdannetilanteen arviointi

- Suhdannetilanteesta tekevät arvion työmarkkinakeskusjärjestöjen nimeämät asiantuntijat
- Suhdannetilannetta arvioitaessa kriteereinä pidetään talouden edeltävän vuoden kehitystä ja arvioita tulevan vuoden talouskehityksestä
- Vallitsevaa suhdannetilannetta arvioidaan mm. seuraavin kriteerein
 - Palkkasumman on havaittu reaalisesti laskeneen vuositasolla
 - Työttömyys on noussut ja/tai työllisyys on laskenut selvästi 12 kk tarkastelujaksolla
 - Bruttokansantuote alittaa aiemman tasonsa
 - Viennin kehitys on ollut heikkoa ja/tai vaihtotase on selvästi alijäämäinen
 - Suomen kilpailukyky (suhteellinen yksikkötyökustannus) verrattuna euroalueen keskiarvoon on heikentynyt selvästi keskipitkällä aikavälillä
- Seuraavan vuoden makrotalouden kuvaa arvioidaan mm. seuraavin kriteerein
 - Bruttokansantuotteen odotetaan supistuvan reaalisesti
 - Työttömyyden odotetaan selvästi kasvavan ja/tai työllisyyden odotetaan selvästi laskevan seuraavana kalenterivuonna
 - Palkkasumman ennustetaan laskevan reaalisesti seuraavana kalenterivuonna
 - Viennin kehityksen odotetaan olevan heikkoa ja/tai vaihtotaseen selvästi alijäämäi- nen
 - Osakekurssi-indeksien voimakas lasku ennakoi merkittävää talouskäännettä
- Tämän lisäksi huomioidaan arvovaltaisten instituutioiden kokonaisarvioita talouden tilasta
- Arvio suhdannetilanteesta tehdään kokonaisarviona tarkasteltujen kriteerien perusteella

3. Päätäminen tasausvastuun käytöstä huonossa suhdannetilanteessa

- Työmarkkinakeskusjärjestöt päättävät yksimielisesti asiantuntija-arvion pohjalta, onko ta- sausvastuuseen sisältyvää EMU-puskuria syytä käyttää

KUNTOUTUKSEN TEHOSTAMINEN JA SAIRAUSPOISSAOLOJEN VÄHENTÄMINEN

1. Kuntoutus

1.1 "30-60-90 -sääntö" työnhakijoille

a) Työnhakijat, jotka ovat sairauspäivärahalla:

Sairauspäivärahan maksamisen edellytykseksi 90 päivän jälkeen tulee lääkärinlausunto työkyvystä ja mahdollisesta kuntoutustarpeesta (työkykytarkastus).

b) Työnhakijat, jotka eivät ole sairauspäivärahalla:

Työkykyasiat käsitellään työllistymissuunnitelmaa laadittaessa ja päivitettäessä. Jos työvoimavirkailija havaitsee työkykyongelman, työllistymissuunnitelman osaksi tulee työkykytarkastus. Henkilön ei katsota laiminlyöneen työllistymissuunnitelman toteuttamista, jos hänen asuinkuntansa ei pysty järjestämään työkykytarkastusta kohtuullisessa ajassa. Jos työkykytarkastuksessa todetaan kuntoutustarve, henkilö ohjataan Kelan/työeläkeyhtiön puoleen.

1.2 Kuntoutuksen yläikäraja

Jos vanhuuseläkkeen ikärajat muuttuvat, muutetaan ammatillisen kuntoutuksen ikärajaa vastaavasti. Tämä tehdään mahdollisimman suppeilla säädösmuutoksilla ja muuttamatta järjestelmän perusteita. Lähellä vanhuuseläkeikää olevien kuntoutus tulee mitoittaa ja järjestää niin, että henkilö palaa töihin eikä siirry kuntoutuksen jälkeen eläkkeelle.

1.3 Psykoterapian korvaustaso

Kansaneläkelaitoksen korvaamassa kuntoutuspsykoterapiassa nuorten (16 - 25 -vuotiaiden) korvaustaso on aikuisten (26 - 67 -vuotiaiden) korvaustasoa suurempi. Aikuisten korvaustasoa on tarkistettu viimeksi yli 20 vuotta sitten. Aikuisten korvaustaso nostetaan nuorten tasolle. Muutoksen staattinen kustannusarvio on noin 10 milj. €.

1.4 Muiden kuin lääkärien antaman psykoterapian korvattavuus

Lyhytkestoisen (enintään 15 hoitokertaa) psykoterapian korvattavuutta laajennetaan siten, että sairausvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksesta korvattaisiin myös terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 1 §:ssä tarkoitettujen nimikesuojattujen psykoterapeuttien (muiden kuin lääkärien) antama psykoterapia silloin, kun tähän on lääkärin lähete.

Kelan sairausvakuutusasian neuvottelukunta selvittää kustannusvaikutukset, psykoterapeuttien työmarkkinatilanteen ja uudistuksen vaikutukset psykoterapiapalveluiden saatavuuteen ennen uudistuksen eteenpäinviemistä.

2. Sairauspoissaolojen vähentäminen

Selvitetään mahdollisuudet ottaa käyttöön ohjeistus sairauspoissaolotarpeen arvioinnista. Selvityksen sairauslomien tarvetta ja tavanomaista kestoja koskevien arvioiden on perustuttava tutkituun tietoon ja kliiniseen kokemukseen tyypillisesti työkykyä rajoittavien sairauksien ja vammojen aiheuttamista keskimääräisistä työkyvyttömyysjaksoista. Olennainen merkitys on myös työn sisällöllä ja työstä terveydentilalle ja suorituskyvyille aiheutuvilla vaatimuksilla. Suositukset eivät ole sitovia ja työkyvyttömyystodistuksen antava lääkäri voi poiketa niistä potilaan terveydentilaan ja työtehtäviin liittyvistä syistä.

Selvitystä tehtäessä apuna voidaan käyttää eri maiden kuten Ruotsin linjauksia sairauslomien pituuksista ja kansallisia Käypä hoito -ohjeita. Selvitystyö tehdään työmarkkinajärjestöjen, Kelan ja TTL:n toimesta kevääseen 2015 mennessä tarvittavaa ulkopuolista asiantuntemusta käyttäen. Mikäli päädytään tekemään ohjeita sairauslomien pituuksista, ohjeita tarkastellaan ja päivitetään säännöllisesti vastaamaan ajantasaista lääketieteellistä tietämystä ja hoitomuotojen kehitystä.